

Nr 11

Utlåtande i anledning av väckta motioner om viss ändring i lotteriförordningen.

Andra lagutskottet har till behandling i ett sammanhang förehaft fyra inom riksdagen väckta, till lagutskott hänvisade motioner, nämligen de likalydande motionerna nr 55 i första kammaren av herr *Lundström* och nr 70 i andra kammaren av herr *Carlsson* i Stockholm, och de likalydande motionerna nr 124 i första kammaren av herr *Magnusson* samt nr 167 i andra kammaren av herrar *Cassel* och *Eliasson*.

I motionerna I: 55 och II: 70 har hemställts, »att riksdagen måtte besluta sådan ändring i lotteriförordningen av den 19 maj 1939 att i de fall vinst i lotterier utgöres av bilar dessa får vara tillverkade jämväl utom landet».

Motionerna I: 124 och II: 167 utmynnar i yrkande att riksdagen måtte antaga följande

Förslag

till

förordning angående ändring av 3 § lotteriförordningen den 19 maj 1939 (nr 207)

Härigenom förordnas, att 3 § lotteriförordningen den 19 maj 1939 (nr 207) skall erhålla följande ändrade lydelse.

3 §.

Lotteri, däri — — — 30 000 kronor.

Denna förordning träder i kraft dagen efter det densamma utkommit av trycket i Svensk författningssamling.

Beträffande de skäl som motionärerna anfört till stöd för sina yrkanden får utskottet i den mån redogörelse härför icke lämnas i det följande hänvisa till motionerna II: 70 och II: 167.

Gällande bestämmelser

Enligt 1 § *lotteriförordningen den 19 maj 1939* må lotteri om penningar eller penningars värde icke utan tillstånd av Kungl. Maj:t för allmänheten anordnas i andra fall eller i annan ordning än som stadgas i förordningen.

Beträffande de i 2 § reglerade s. k. basar- och tivoli-lotterierna, där värdet å högsta vinst icke får överstiga 10 kronor eller, om vinsterna utgöres utslutande av varor, 15 kronor, gäller icke någon föreskrift angående vinsternas ursprung eller tillverkning.

I förordningens 3 § finns bestämmelser om s. k. egentliga lotterier. Paragrafen är av följande lydelse.

Lotteri, däri insatser, om sådana fordras, och vinster äro till antal och storlek bestämda enligt uppgjord plan, må, oaktat de i 2 § angivna förutsättningarna icke äro för handen, anordnas

a) efter anmälan hos polismyndigheten minst 7 dagar innan, under förutsättning

att lotteriet anordnas i samband med tillställning till förmån för välgörande, kulturellt eller allmännyttigt ändamål,

att lotteriet bedrivs allenast inom för tillställningen avsett område,

att vinsterna icke till större del än som motsvarar därå belöpande skatt utgöras av penningar eller värdepapper,

att behållningen i lotteriet utslutande användes för det ändamål, till vars förmån den tillställning äger rum i samband varmed lotteriet är anordnat, samt

att anmälan icke avser anordnande vid samma tillställning av lotterier med insatser till högre sammanlagt belopp än 3 000 kronor;

b) i annan ort än Stockholms stad, efter tillstånd av polismyndigheten under förutsättning

att lotteriet anordnas till förmån för välgörande, kulturellt eller allmännyttigt ändamål eller till svenska konstidkares understöd och uppmuntran,

att lotteriet bedrivs allenast inom polismyndighetens förvaltningsområde,

att vinsterna icke till större del än som motsvarar därå belöpande skatt utgöras av penningar eller värdepapper, samt

att insatserna icke uppgå till högre sammanlagt belopp än 5 000 kronor;

c) efter tillstånd av länsstyrelsen under förutsättning

att lotteriet anordnas till förmån för välgörande, kulturellt eller allmännyttigt ändamål eller till svenska konstidkares understöd och uppmuntran,

att lotteriet bedrivs allenast inom länet,

att vinsterna icke till större del än som motsvarar därå belöpande skatt utgöras av penningar eller värdepapper, samt

att insatserna, stämpelavgift däri ej inbegripen, icke uppgå till högre sammanlagt belopp än 30 000 kronor.

Varor, vilka användas såsom vinster i lotteri enligt denna paragraf, skola, med undantag för skänkta föremål, vara frambragta eller tillverkade inom landet. Förekomma i sådant lotteri anvisningar å varor såsom vinster, skola anvisningarna vara så beskaffade, att de möjliggöra förvärv av varor som nyss sagts.

I fråga om nu nämnda lotterier äger enligt 4 § lotteriförordningen vederbörande myndighet meddela erforderliga kontroll- och ordningsföreskrifter, varvid skall iakttagas, att lotteriet icke mer än nödigt är betungas. Vid meddelande av tillstånd till lotteri må därjämte föreskrivas de närmare villkor, vartill omständigheterna kan ge anledning.

Enligt 5 § gäller slutligen att lotteri under vissa förutsättningar må anordnas i samband med utgivande av tryckt periodisk skrift utan vare sig anmälan eller tillstånd. Högsta vinsten i dylikt s. k. tidningslotteri må icke

överstiga 200 kronor. För dessa lotterier gäller — i likhet med vad som är fallet i fråga om basar- och tivoliolotterierna — icke något villkor om vinsternas ursprung eller tillverkning.

Förarbetena till lotteriförordningen

I det till grund för lotteriförordningen liggande *sakkunnigbetänkandet* (SOU 1938: 17) gjordes vissa överväganden beträffande vinsternas beskaffenhet. De sakkunniga, som i sitt förslag till lotteriförordning i 2 § upptog bestämmelser avseende lotterier i stort sett motsvarande de ovan såsom basar- och tivoliolotterier betecknade och i 3 § gav föreskrifter rörande s. k. egentliga lotterier, uttalade i denna fråga bl. a. följande.

I de lotteriresolutioner, som utfärdas av Kungl. Maj:t, brukar med avseende å andra vinster än värdepapper eller penningvinster föreskrivas, att desamma, i den mån de icke bestå av skänkta föremål, skola utgöras av för lotteriet direkt från tillverkare inköpta svenska hantverks-, slöjd-, industri- eller konstalster eller ock av anvisningar eller presentkort, gällande såsom betalningsmedel, anvisningarna vid köp av alster av ovan omförmält slag direkt från tillverkare och presentkortet vid köp hos ett flertal affärer, som huvudsakligen tillhandahålla varor av svensk tillverkning. Den princip, som ligger till grund för denna föreskrift, eller att endast svenska varor skola användas såsom vinster i lotterier, anse de sakkunniga böra bevaras i en ny lotteriförordning. Att generellt i författningsform fastställa även detaljbestämmelserna synes likväl icke lämpligt. Genom det i Kungl. Maj:ts berörda resolutioner uppställda kravet, att vinsterna skola vara svenska industrialster kan t. ex. uteslutas möjligheten att såsom lotterivinster använda föremål, som vid svenska verkstäder tillverkats av importerad materiel. Ett dylikt resultat är icke alltid önskvärt. Enligt sakkunnigas mening torde frågan lämpligen lösas på det sättet att i förordningen allenast föreskrives, att varor; som användas såsom vinster och icke äro skänkta till lotteriet, skola hava frambragts eller tillverkats i Sverige. Denna föreskrift bör gälla lotterier såväl enligt 2 som enligt 3 §. I fråga om sådana anvisningar å varor, vilka enligt 3 § må förekomma såsom vinster, torde man få nöja sig med en bestämmelse, att anvisningarna skola möjliggöra förvärv av varor av beskaffenhet som nyss nämnts.

Föredragande departementschefen, statsrådet Möller, uttalade i proposition nr 76 år 1939, vari förslag till lotteriförordning framlades för riksdagen, att han delade uppfattningen att såsom vinster i största möjliga utsträckning borde komma till användning varor av svenskt ursprung eller svensk tillverkning. Invändningar, som under remissbehandlingen av betänkandet riktats mot de sakkunnigas förslag i denna del, syntes emellertid departementschefen i viss grad befogade. Härom anförde departementschefen vidare:

Svårigheten att anskaffa lämpliga svenska vinstföremål torde närmast gälla lotterier enligt 2 § i förslaget, där vinsterna samtidigt som de måste hava ett lågt värde likväl skola vara så beskaffade att de utöva lockelse på den marknads- och tivoliopublik, varom här särskilt är fråga. Ett stadgande, att vinsterna delvis må vara av utländskt ursprung, skulle leda till olägen-

heter ur kontrollsynpunkt. Efter prövning av olika möjligheter till lösning av spörsmålet har jag stannat för att förorda ett tillmötesgående av de i yttrandena framkomna önskemålen sålunda, att fordran på svensk vara helt eftergives beträffande lotterier enligt 2 §, medan kravet härutinnan beträffande lotterier enligt 3 § vidhålls i den omfattning, som föreslagits av de sakkunniga. De mera vägande invändningarna mot sakkunnigförslaget torde på detta sätt bortfalla.

Första lagutskottet, som behandlade propositionen i sitt utlåtande nr 17 år 1939, framställde icke någon erinran mot förslaget i nu förevarande del.

Riksdagen godkände utskottets utlåtande, såvitt nu är i fråga.

Motionerna

I *motionerna I: 55 och II: 70* framhålls till en början att lotterier anordnas till förmån för välgörande, kulturella eller allmännyttiga ändamål eller till svenska konstidkares understöd och uppmuntran, och att det ligger i sakens natur, att lotteri bör ge största möjliga ekonomiska behållning. Detta har också, uttalas i motionen, uppmärksamrats i förordningen, då det särskilt framhålls att det vid meddelandet av kontroll- och ordningsföreskrifter skall iakttagas, att lotteriet icke mer än nödigt är betungas. Motionärerna anför vidare bl. a.:

Under senare år har bilar blivit de dominerande toppvinsterna, och under 1955 beviljade Kungl. Maj:t tillstånd för anordnande av lotterier, där 346 bilar utgjorde vinster. Ytterligare ett antal bilar torde ha utgjort vinster i lotterier, där tillstånd beviljats av länsstyrelserna jämlikt lotteriförordningen 3 § c).

Genom bestämmelsen om att endast i landet frambragta eller tillverkade varor får utgöra vinster, har bilvinsterna koncentrerats till huvudsakligen ett svenskt bilfabrikat. Lotterianordnarna har således inte haft möjlighet att pröva mera än ett anbud, och måhända skulle mer fördelaktigt pris kunnat erhållas om bestämmelserna hade medgivit att bilen även kunnat vara av utländskt ursprung och det således förelegat konkurrens i prisfrågan.

Då man har all anledning anta att bilar som vinster i lotterier även i fortsättningen kommer att vara stimulerande för köpintresset bör möjlighet beredas till fri konkurrens mellan olika såväl svenska som utländska bilfabrikat. På grund av de fördelaktigare inköpspriser detta skulle komma att medföra skulle den ekonomiska behållningen av lotterier, där bilar utgör vinster, bli inte obetydligt större än vad fallet är f. n. och därmed det ändamål gynnas för vilket lotteriet anordnas.

I *motionerna I: 124 och II: 167* anföres inledningsvis att bestämmelsen att varor, som användes som vinster i s. k. egentliga lotterier, med undantag för skänkta föremål, skall vara frambragta eller tillverkade inom landet, tillkommit i syfte att säkerställa användandet av svenska varor såsom vinster. Motionärerna fortsätter:

I praktiken har det icke sällan förekommit att denna bestämmelse kringgåts. I stor utsträckning söker anordnare av lotteri giva den transaktion, varigenom vinsten tillföres lotteriet, sken av att vara gåva, ehuru vederlag lämnats eller förutsättes skola komma att utgå. Dylika förhållanden har föranlett justitieombudsmannen att i sin ämbetsberättelse 1955 påpeka, att det lär få förutsättas att det ifrågavarande kravet icke av vederbörande lotteriövervakande myndigheter upprätthålles ovillkorligt.

Motionärerna framhåller slutligen att den fulla sysselsättning som i nuläget kännetecknar det svenska näringslivet enligt deras mening torde medföra att de skäl, som förelegat vid tillkomsten av ifrågavarande bestämmelse, icke längre är för handen.

Uttalande av justitieombudsmannen

Justitieombudsmannen har i sin till riksdagen år 1956 avgivna ämbetsberättelse framfört vissa erinringar rörande myndigheternas åtgärder för åstadkommande av erforderlig kontroll över lotterier. I anledning av vad i motionerna I: 124 och II: 167 uttalas angående visst påpekande av justitieombudsmannen i nämnda berättelse må ur denna här återgivas följande avsnitt (s. 260—261), vari det av motionärerna åsyftade uttalandet ingår:

Beträffande *vinsterna* angives uttryckligen på vissa håll, att kontrollan-ten har att utöva tillsyn över att dessa i fråga om beskaffenhet och värde överensstämma med fastställd vinstplan. När det gäller vinsternas beskaffenhet hänvisas i allmänhet allenast till stadgandet i 3 § andra stycket lotteriförordningen, enligt vilket stadgande vinsterna skola, med undantag för skänkta föremål, vara frambragta eller tillverkade inom landet. Ibland föreskrives dock en begränsning härutinnan såtillvida, att vinsterna angivas skola, med förutnämnda undantag, utgöras av svenska hantverks-, slöjd-, industri- eller konstalster, inköpta för lotteriet såvitt möjligt direkt från tillverkare. En ytterligare föreskrift kan vara, att vinsterna skola till viss del bestå av varor av särskilt slag, t. ex. blindarbeten.

Kravet att vinsterna skola utgöras av ovan angivna svenska alster överensstämmer visserligen med vad som plägar föreskrivas för de större lotterier, vartill Kungl. Maj:t lämnar tillstånd. I det till grund för lotteriförordningen liggande sakkunnigbetänkandet uttalades emellertid i förevarande hänseende (SOU 1938: 17 s. 56 o. f.), att sålunda uppställt krav icke alltid vore önskvärt, då därigenom t. ex. kunde uteslutas möjligheten att som lotterivinster använda föremål, som vid svenska verkstäder tillverkats av importerat material. Enligt de sakkunnigas mening borde därför i förordningen allenast föreskrivas, att varorna skulle vara frambragta eller tillverkade i Sverige. Det lär även få förutsättas att, i enlighet med vad de sakkunniga sålunda uttalat, det ifrågavarande kravet icke av vederbörande myndigheter upprätthålles ovillkorligt. Vad angår föreskriften att viss del av vinsterna skall utgöras av föremål av särskilt slag, t. ex. blindarbeten, har upplysts, att sådan föreskrift ansetts böra ifrågakomma endast i vissa särskilda typer av lotterier, varvid även framhållits, att föreskriften tillämpades blott i den mån lotterianordnaren själv icke hade något att däremot invända. Bestämmelser av förevarande slag synas mig också i allmänhet böra givas karaktären av rekommendation.

Utskottet

Lotteriförordningen av år 1939 innehåller i fråga om sådana lotterier, där insatser och vinster är till storleken fastställda enligt uppgjord plan — s. k. egentliga lotterier — den bestämmelsen att varor, som utgör vinster, med undantag för skänkta föremål skall vara frambragta eller tillverkade inom landet. Vidare gäller att om som vinster förekommer anvisningar å varor, anvisningarna skall möjliggöra förvärv av varor av nyss angivet slag.

I motionerna I: 55 och II: 70 yrkas sådan ändring i förordningen att även utom landet tillverkade bilar skall kunna ifrågakomma som vinster i lotterier som ovan nämnts. Yrkandet i motionerna I: 124 och II: 167 syftar till helt upphävande av bestämmelsen att varor, som används som lotterivinster — med visst undantag — skall vara frambragta eller tillverkade inom landet.

I sistnämnda motioner har till stöd för yrkandet åberopats bl. a. ett uttalande av justitieombudsmannen i dennes till riksdagen år 1956 avgivna ämbetsberättelse. Som torde framgå av det ovan i utlåtandet redovisade avsnittet av ämbetsberättelsen syftar justitieombudsmannen med det av motionärerna återgivna uttalandet »det lärers få förutsättas att det ifrågavarande kravet icke av vederbörande lotteriövervakande myndigheter upprätthålles ovillkorligt» emellertid icke på bestämmelsen att vinsterna skall vara frambragta eller tillverkade inom landet utan på den av vederbörande myndighet stundom föreskrivna ytterligare begränsningen, att vinsterna skall utgöras av svenska varor av visst slag, såsom hantverks-, slöjd-, industri- eller konstalster, inköpta för lotteriet såvitt möjligt direkt från tillverkare. Det i motionerna I: 124 och II: 167 återgivna uttalandet av justitieombudsmannen utgör således icke något stöd för det i dessa motioner framställda yrkandet.

Då i lotteriförordningen vid dess tillkomst år 1939 inskrevs att — med visst undantag — endast svenska varor finge användas som lotterivinster, innebar detta, enligt vad förordningens förarbeten ger vid handen, att i författningsform bevarades en princip, som legat till grund för vad tidigare brukat föreskrivas i av Kungl. Maj:t utfärdade lotteriresolutioner.

Enligt utskottets mening föreligger numera icke samma skäl som vid lotteriförordningens tillkomst att genom en för alla lotterier av viss storleksordning gällande bestämmelse säkerställa användandet av svenska varor såsom vinster. Varken ur synpunkten att upprätthålla önskvärd kvalitet å de tillhandahållna vinsterna eller för att tillgodose avsättningen av inhemska varor synes en bestämmelse av ifrågavarande slag i nuvarande läge vara påkallad.

Givetvis kan det stundom befinnas önskvärt att lotterivinster helt eller delvis utgöras av varor av visst slag, såsom hantverks-, slöjd- eller konstalster eller av varor, förfärdigade av vissa personer t. ex. de blinda. Sådana

önskemål kan då det gäller lotterier för vilka tillstånd erfordras tillgodoses därigenom att vederbörande myndighet med stöd av 4 § lotteriförordningen förbinder lotteritillståndet med villkor av här angivet slag. Tilläggas må att hinder givetvis icke möter att härvid föreskriva att vinsterna skall vara av svenskt ursprung eller svensk tillverkning.

Förslaget i motionerna I: 55 och II: 70 att undantag skall göras endast i fråga om bilar från den eljest gällande regeln att lotterivinster skall vara frambragta eller tillverkade inom landet skulle innebära att en specialregel på detta område infördes för ett visst slag av lotterivinster. Utskottet finner en sådan detaljlösning mindre ändamålsenlig.

Av ovan anförda skäl vill utskottet emellertid tillstyrka yrkandet i motionerna I: 124 och II: 167 om upphävande av bestämmelsen att varor, som användes såsom vinster i s. k. egentliga lotterier, med visst undantag skall vara svenska varor. Bifall till motionärernas förslag innebär att andra stycket i lotteriförordningens 3 § utgår. Ändringen torde böra träda i kraft den 1 januari 1957.

Lotteriförordningen har ursprungligen utfärdats av Kungl. Maj:t efter riksdagens hörande. Åren 1945, 1949 och 1952 företagna ändringar av förordningens 3 § har dock beslutats av Kungl. Maj:t och riksdagen gemensamt. Till följd härav torde jämväl förevarande ändring i nämnda paragraf böra beslutas av Kungl. Maj:t och riksdagen samfällt.

Under åberopande av vad sålunda anförts får utskottet hemställa,

A) att riksdagen, med bifall till motionerna I: 124 och II: 167, utom i vad gäller övergångsbestämmelsen, måtte för sin del antaga följande förslag till

Förordning om ändrad lydelse av 3 § lotteriförordningen den 19 maj 1939 (nr 207)

Härigenom förordnas, att 3 § lotteriförordningen den 19 maj 1939¹ skall erhålla följande ändrade lydelse.

(Gällande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

3 §.

Lotteri, däri — — — — — 30 000 kronor.

Varor, vilka användas såsom vinster i lotteri enligt denna paragraf, skola, med undantag för skänkta föremål, vara frambragta eller tillverkade inom landet. Förekomma i sådant lotteri anvisningar å varor så-

¹ Senaste lydelse, se beträffande 3 § första stycket a) och b) SFS 1949:227 och beträffande 3 § första stycket c) SFS 1952:387.

*(Gällande lydelse)**(Föreslagen lydelse)*

som vinster, skola anvisningarna vara så beskaffade, att de möjliggöra förvärv av varor som nyss sagts.

Denna förordning träder i kraft den 1 januari 1957.

B) att motionerna I: 55 och II: 70 ävensom motionerna I: 124 och II: 167, i vad gäller övergångsbestämmelsen, måtte anses besvarade genom vad utskottet ovan anfört och under A) hemställt.

Stockholm den 29 februari 1956

På andra lagutskottets vägnar:

ELSA JOHANSSON

Vid detta ärendes behandling har närvarit

från första kammaren: herrar Nils Elowsson, Axel E. Svensson, Sunne, fru Svenson*, herrar Grönkvist, Gunnar Berg, fru Hamrin-Thorell och herr Birke;

från andra kammaren: fru Johansson i Norrköping, fru Västberg, fru Sandström, herrar Lundberg, Svensson i Göteborg, fru Ewerlöf*, herrar Rimmerfors och Larsson i Hedenäset.

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.